

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

અમદાવાદ ખાતે ગુજરાત હાઈકોર્ટમાં

સી/સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૪૯૯૯/૨૦૧૦

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી એ.એસ.સુપેહિયા

=====

૧	શું સ્થાનિક અખબારોના રીપોર્ટર્સને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી છે?	
૨	રીપોર્ટરને મોકલવામાં આવે કે નહીં?	
૩	શું ન્યાયમૂર્તિઓ ચુકાદાની આખરી નકલ જોવા માંગે છે?	
૪	શું આ કેસમાં ભારતીય બંધારણ અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલ કોઈ હુકમના અર્થઘટન અંગે કાયદાનો કોઈ નોંધપાત્ર પ્રશ્ન સમાયેલ છે?	

=====

એસ. આર. ડામોર....અરજદાર(ઓ)

વિરુદ્ધ

ગુજરાત રાજ્ય અને ૧....સામાવાળા(ઓ)

=====

ઉપસ્થિતિ:

અરજદાર(ઓ) નં. ૧ તરફથી એડવોકેટ : શ્રી કે.બી. પુજારા

સામાવાળા(ઓ) નં. ૧ તરફથી એડવોકેટ : શ્રી એચ.એસ. સોની, એ.જી.પી.

સામાવાળા(ઓ) નં. ૨ તરફથી : રુલ સર્વિસ

=====

કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી એ.એસ.સુપેહિયા

તારીખ : ૨૬/૦૮/૨૦૧૭

મૌખિક ચુકાદો

૧. હાલની અરજીમાં, અરજદાર તારીખ ૨૬.૦૮.૨૦૦૭ ના હુકમ સામે દાદ માંગે છે, જેમાં તેમને ફરજિયાતપણે નિવૃત્ત કરવામાં આવ્યા છે અને તારીખ ૧૮.૧૦.૨૦૦૮ ના હુકમ સામે દાદ માંગે છે, જેમાં તેમની સમીક્ષા અરજી ફગાવી દેવામાં આવી છે.

૨. હાલની અરજીના સંક્ષિપ્ત તથ્યો નીચે મુજબ છે : અરજદારની નિમણૂક તારીખ ૧૩.૦૪.૧૯૭૬ ના રોજ ડી.ઈ.ઓ. ખેડા, નડિયાદની કચેરીમાં કલાર્ક તરીકે થઈ હતી. અરજદારે સદર કચેરીમાં તારીખ ૧૩.૦૪.૧૯૭૬ થી ૧૫.૧૦.૧૯૭૮ સુધી સેવા આપી હતી. તારીખ ૧૬.૧૧.૧૯૭૮ થી અરજદારે સામાવાળા નં. ૨ હેઠળ સેવા આપી હતી અને પોતાની સખત મહેનતના બળે અરજદાર સામાવાળાઓ હેઠળ સિનિયર કલાર્ક, હેડ કલાર્ક, પ્રોજેક્ટ ઓફિસર અને આસિસ્ટન્ટ ડિરેક્ટર,

વર્ગ-૨ તરીકે બઢતી પામ્યા હતા. અરજદારની જન્મતારીખ ૦૧.૦૧.૧૯૫૪ હોવાથી તેઓ તારીખ ૦૧.૦૧.૨૦૧૦ ના રોજ ૫૮ વર્ષની વયનિવૃત્તિની ઉંમરે પહોંચવાના હતા અને નિયમો મુજબ તારીખ ૩૧.૦૧.૨૦૧૨ ના રોજ નિવૃત્ત થવાના હતા, પરંતુ ફરજિયાત નિવૃત્તિની સજાના વાદગ્રસ્ત ગેરકાયદે હુકમના કારણે તેમ થઈ શક્યું નહીં.

૨.૧ અરજદાર ગાંધીનગર ખાતે સામાવાળા નં. ૨ ની કચેરીમાં વહીવટી અધિકારી, વર્ગ-૩ તરીકે ફરજ બજાવતા હતા. અરજદાર સામે ખાતાકીય તપાસ શરૂ કરવામાં આવી હતી અને તારીખ ૨૯.૦૭.૨૦૦૬ ના રોજ તેમને આરોપનામું પાઠવવામાં આવ્યું હતું. ત્યારબાદ, તપાસ અધિકારીની નિમણૂક કરવામાં આવી હતી. તપાસ અધિકારીએ પોતાનો અહેવાલ રજૂ કર્યો હતો. તપાસ અહેવાલના આધારે, અરજદારને તારીખ ૦૫.૦૧.૨૦૦૭ ના રોજ બીજી કારણદર્શક નોટિસ આપવામાં આવી હતી, જેનો અરજદારે તારીખ ૦૬.૦૨.૨૦૦૭ ના રોજ વિગતવાર જવાબ આપ્યો હતો. શિસ્ત સત્તાધિકારીએ તારીખ ૨૬.૦૯.૨૦૦૭ ના વાદગ્રસ્ત હુકમ દ્વારા અરજદારને સેવામાંથી ફરજિયાત નિવૃત્ત કરવાનો દંડ ફટકાર્યો હતો. ત્યારબાદ, અરજદારે ગુજરાત સિવિલ સર્વિસીસ (શિસ્ત અને અપીલ) નિયમો, ૧૯૭૧ ના નિયમ ૨૪ હેઠળ તારીખ ૦૫.૧૧.૨૦૦૭ ના રોજ સમીક્ષા અરજી દાખલ કરી હતી. સમીક્ષા સત્તાધિકારીએ તારીખ ૧૮.૧૦.૨૦૦૮ ના હુકમથી અરજદારની સમીક્ષા અરજી ફગાવી દીધી હતી. તેથી અરજદારે આ અદાલતનો આશરો લીધો છે.

૩. આ અદાલતે બંને પક્ષકારો તરફથી ઉપસ્થિત વિદ્વાન એડવોકેટોને સાંભળ્યા છે.

૪. અરજદાર તરફથી ઉપસ્થિત વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી કે.બી. પુજારાએ રજૂઆત કરી છે કે ખાતાકીય તપાસ તેમજ વાદગ્રસ્ત હુકમો કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોના ઘોર ઉલ્લંઘનથી દૂષિત છે. તેમણે રજૂઆત કરી છે કે સમગ્ર ખાતાકીય તપાસ એકતરફી રીતે હાથ ધરવામાં આવી હતી કારણ કે અરજદારને જરૂરી દસ્તાવેજો પૂરા પાડવામાં આવ્યા ન હતા અને સાક્ષીઓની ઉલટતપાસ કરવાની કોઈ તક આપવામાં આવી ન હતી.

૪.૧ વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી પુજારાએ વધુમાં રજૂઆત કરી છે કે તપાસ અધિકારીએ તારીખ ૦૭.૦૯.૨૦૦૬ અને ૦૮.૦૯.૨૦૦૬ ના રોજ સાક્ષીઓની તપાસ કરી હતી, જેમાં એવું ખોટું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે "અરજદારે સાક્ષીઓની ઉલટતપાસ કરવાનો ઇનકાર કર્યો હતો". શ્રી પુજારાએ તારીખ ૦૬.૦૯.૨૦૦૬ ના રોજ અરજદાર દ્વારા તપાસ અધિકારીને પાઠવવામાં આવેલ પત્ર દર્શાવ્યો છે, જેમાં ખાસ વિનંતી કરવામાં આવી હતી કે અરજદાર બીમાર હોવાથી તારીખ ૦૭.૦૯.૨૦૦૬ ના રોજ નિયત કરાયેલ સુનાવણી મુલતવી રાખવામાં આવે. તેમણે રજૂઆત કરી છે કે તપાસ અધિકારીએ સુનાવણી મુલતવી રાખવાને બદલે તપાસ આગળ ધપાવી અને ખોટી રીતે નોંધ્યું કે અરજદારે ઉલટતપાસ કરવાનો ઇનકાર કર્યો હતો.

પ. શ્રી પુજારાએ પિટિશનના પેરા નં. ૯, ૧૦ અને ૧૧ માં કરાયેલી રજૂઆતોનો સંદર્ભ આપ્યો છે, જેમાં ખાસ જણાવવામાં આવ્યું છે કે સંબંધિત પક્ષકારોને ચેક તેમજ રોકડ દ્વારા રકમ અગાઉથી જ ચૂકવી દેવામાં આવી હતી અને યોગ્ય સ્ટેમ્પવાળી રસીદ રજિસ્ટરમાં પણ મેળવી લેવામાં આવી હતી. તેમણે એમ પણ જણાવ્યું છે કે તમામ જરૂરી દસ્તાવેજો તપાસ અધિકારી સમક્ષ તેમજ બીજી કારણદર્શક નોટિસના જવાબ સાથે પણ રજૂ કરવામાં આવ્યા હતા. તેમણે રજૂઆત કરી છે કે તપાસ અધિકારી તેમજ શિસ્ત સત્તાધિકારી બંને પૈકી કોઈએ પણ સદર બાબત ધ્યાને લીધી નથી.

૬. ઉપરોક્ત રજૂઆતોને ધ્યાને રાખીને, વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી પુજારાએ જણાવ્યું છે કે ખાતાકીય તપાસ તેમજ વાદગ્રસ્ત હુકમ રદબાતલ થવાને પાત્ર છે. તેમણે જણાવ્યું છે કે અરજદાર પર લાદવામાં આવેલ ફરજિયાત નિવૃત્તિનો દંડ કઠોર અને અપ્રમાણસર છે કારણ કે અરજદારની સમગ્ર કારકિર્દી નિષ્કલંક રહી છે. તેમને નિયમિત રીતે બઢતી આપવામાં આવી હતી અને તેઓ ચાર પ્રમોશન મેળવી ચૂક્યા હતા.

૭. શ્રી પુજારાએ એવી પણ રજૂઆત કરી છે કે અરજદારે બીજી કારણદર્શક નોટિસ સામે ૪૦ પાનાની વિગતવાર રજૂઆત કરી હોવા છતાં, શિસ્ત સત્તાધિકારી દ્વારા વાદગ્રસ્ત હુકમોમાં તેમની દલીલો ધ્યાને લેવામાં આવી નથી. તેમણે એવી પણ રજૂઆત કરી છે કે અરજદારને ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ (જી.પી.એસ.સી.) ની સલાહ પૂરી પાડવામાં આવી ન હોવાથી વાદગ્રસ્ત હુકમો કુદરતી ન્યાયના

સિદ્ધાંતોના ઉલ્લંઘનથી પણ દૂષિત છે. તેમણે યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્ય વિરુદ્ધ એસ.કે. કપૂર, ૨૦૧૧ (૪) એસ.સી.સી. ૫૮૯ માં રિપોર્ટ થયેલ સર્વોચ્ચ અદાલતના ચુકાદા પર આધાર રાખ્યો છે. છેલ્લે, શ્રી પુજારાએ દલીલ કરી છે કે સમીક્ષાનો વાદગ્રસ્ત હુકમ પણ રદબાતલ થવાને પાત્ર છે કારણ કે તે એક કારણવિહોણો હુકમ છે જેમાં માત્ર એક જ લીટીમાં અરજદારની સમીક્ષા અરજી ફગાવી દેવામાં આવી છે.

૮. અરજદારના જવાબને ધ્યાને ન લેવા અંગે શ્રી પુજારા દ્વારા કરવામાં આવેલી ઉપરોક્ત રજૂઆતનો વિરોધ કરવા માટે આ અદાલતે વિદ્વાન આસિસ્ટન્ટ ગવર્નમેન્ટ પ્લીડર શ્રી સોનીને સાંભળ્યા હતા. તેમણે જણાવ્યું છે કે કારણદર્શક નોટિસ સામે અરજદારના જવાબને શિસ્ત સત્તાધિકારી દ્વારા પહેલેથી જ ધ્યાને લેવામાં આવ્યો છે અને વાદગ્રસ્ત હુકમમાં તેનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે. વિદ્વાન આસિસ્ટન્ટ ગવર્નમેન્ટ પ્લીડરે એવી પણ દલીલ કરી છે કે શિસ્ત સત્તાધિકારીએ અરજદારના જવાબમાં ઉઠાવવામાં આવેલા દરેક મુદ્દાની યોગ્ય વિચારણા કર્યા પછી તેની અલગથી ચર્ચા કરવાની કોઈ આવશ્યકતા નથી.

૯. જી.પી.એસ.સી. ની સલાહ પૂરી ન પાડવા અંગે શ્રી પુજારા દ્વારા રજૂ કરાયેલી દલીલના વિરોધમાં, તેમણે ધરમપાલ સત્યપાલ લિમિટેડ વિરુદ્ધ ડેપ્યુટી કમિશનર ઓફ સેન્ટ્રલ એક્સાઈઝ, ગુવાહાટી અને અન્ય, (૨૦૧૫) ૮ એસ.સી.સી. ૫૧૯ માં રિપોર્ટ થયેલ સર્વોચ્ચ અદાલતના ચુકાદા પર આધાર રાખ્યો હતો, જેમાં કાયદાનો એવો સિદ્ધાંત સ્થાપિત કરવામાં આવ્યો છે કે

જી.પી.એસ.સી. ના અહેવાલની નકલ પૂરી ન પાડવાથી અંતિમ પરિણામ પર કોઈ અસર થશે નહીં. એસ.કે. કપૂર (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે આપેલા ચુકાદાને અલગ પાડતાં, તેમણે રજૂઆત કરી છે કે ગુજરાત સિવિલ સર્વિસીસ (શિસ્ત અને અપીલ) નિયમો, ૧૯૭૧ હેઠળ જી.પી.એસ.સી. રિપોર્ટની નકલ પૂરી પાડવી ફરજિયાત નથી.

૧૦. શ્રી સોનીએ એવી પણ દલીલ કરી છે કે નિયમો, ૧૯૭૧ ના નિયમ ૨૪ હેઠળ અરજદાર દ્વારા દાખલ કરાયેલી સમીક્ષા અરજીને સત્તાધિકારી દ્વારા કારણસભર હુકમ (સ્પીકિંગ ઓર્ડર) થી ફગાવી દેવાની જરૂર નથી. તેમણે એવી પણ રજૂઆત કરી હતી કે અરજદારની ફરજિયાત નિવૃત્તિનો વાદગ્રસ્ત હુકમ નિયમિત ખાતાકીય તપાસ પૂર્ણ કર્યા પછી પસાર કરવામાં આવ્યો છે જેમાં અરજદારને પોતાનો બચાવ કરવાની પૂરતી તક આપવામાં આવી હતી.

૧૧. પક્ષકારો તરફથી ઉપસ્થિત વિદ્વાન એડવોકેટો દ્વારા અન્ય કોઈ રજૂઆત કરવામાં આવી નથી.

૧૨. મેં સંબંધિત પક્ષકારો તરફથી ઉપસ્થિત વિદ્વાન એડવોકેટોની સામસામેની દલીલો ધ્યાને લીધી છે. મેં પિટિશનના રેકર્ડ પરના દસ્તાવેજોનું પણ અવલોકન કર્યું છે.

૧૩. અરજદાર સામેની ખાતાકીય કાર્યવાહીની વિગતો દર્શાવે છે કે તે અત્યંત કેળુઅલ રીતે હાથ ધરવામાં આવી હતી. ખાતાકીય તપાસ દરમિયાન અરજદારે

તપાસ અધિકારીને જરૂરી દસ્તાવેજો આપવા વિનંતી કરી હતી. સદર બાબત અંગે પિટિશનમાં ચોક્કસ મુદ્દો ઉઠાવવામાં આવ્યો છે, પરંતુ સામાવાળાઓએ પોતાના જવાબમાં તેની કોઈ ચર્ચા કરી નથી. તપાસ અધિકારી સમક્ષ અરજદારે તારીખ ૨૨.૦૨.૨૦૦૫, ૧૪.૦૩.૨૦૦૫ અને ૧૫.૦૭.૨૦૦૫ ના વિવિધ પત્રોનો સંદર્ભ આપ્યો હતો, જેના દ્વારા તેમણે દસ્તાવેજોની માંગણી કરી હતી. તપાસ અધિકારીએ અરજદાર સામેના આરોપો પુરવાર કરવા માટે રસીદો, બેલેન્સ-શીટ, વાઉચર્સ વગેરે જેવા વિવિધ દસ્તાવેજો પર આધાર રાખ્યો છે. તેમની વિનંતી હોવા છતાં, ન તો શિસ્ત સત્તાધિકારીએ કે ન તો તપાસ અધિકારીએ અરજદારને જરૂરી દસ્તાવેજો પૂરા પાડ્યા છે. અરજદારે તપાસ અધિકારીને સાક્ષીઓની ઉલટતપાસ કરવા માટે પણ વિનંતી કરી હતી પરંતુ તે પણ નકારી કાઢવામાં આવી હતી. તપાસ અહેવાલમાં અરજદાર દ્વારા કરાયેલી આવી વિનંતીઓનો ઉલ્લેખ છે. અરજદારે એમ પણ જણાવ્યું છે કે સાક્ષીઓની ઉલટતપાસની ગેરહાજરીમાં આવા દસ્તાવેજો પર કોઈ આધાર રાખી શકાય નહીં અને તે કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું ઉલ્લંઘન છે. દસ્તાવેજો પૂરા ન પાડવાના પાસા પર અરજદારના બચાવ સાથે કામ કરતી વખતે તપાસ અધિકારીએ નોંધ્યું છે કે શિસ્ત સત્તાધિકારી દ્વારા જરૂરી પગલાં લેવા જરૂરી છે અને તેમની પાસે રજૂ કરવા માટે કોઈ ટિપ્પણી નથી. મારા સુવિચારિત અભિપ્રાય મુજબ, તપાસ અધિકારીએ નિષ્પક્ષતા અને ન્યાયની સંપૂર્ણ અવગણના કરીને તપાસ હાથ ધરી છે. તપાસ અધિકારી, જે ખાતાકીય તપાસમાં નિર્ણાયક તરીકે કાર્ય કરે છે, તેમની પાસેથી નિષ્પક્ષ વલણ અપનાવીને કાર્ય કરવાની અપેક્ષા રાખવામાં આવે છે. કુદરતી

ન્યાયના નિયમો જરૂરી બનાવે છે કે કર્મચારીને પોતાનો કેસ રજૂ કરવા માટે સાંભળવાની વાજબી તક મળવી જોઈએ.

૧૪. આ તબક્કે, ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય વિરુદ્ધ સરોજ કુમાર સિન્હા, ૨૦૧૦ (૨) એસ.સી.સી. ૭૭૨ માં આપેલા ચુકાદામાં સર્વોચ્ચ અદાલતે કરેલા અવલોકનો ટાંકવા યોગ્ય રહેશે.

"જ્યારે નિયત તારીખની નોટિસ હોવા છતાં સરકારી કર્મચારી હાજર રહેવામાં નિષ્ફળ જાય ત્યારે જ તપાસ અધિકારી એકતરફી તપાસ આગળ ધપાવી શકે છે. આવા સંજોગોમાં પણ આરોપનામામાં ઉલ્લેખિત સાક્ષીઓના નિવેદનો નોંધવાની તપાસ અધિકારીની ફરજ છે. એ સાચું છે કે સરકારી કર્મચારી ગેરહાજર હોવાથી સાક્ષીઓની ઉલટતપાસ કરવાનો લાભ ગુમાવશે, તેમ છતાં, તપાસ અધિકારી સમક્ષ જરૂરી પુરાવા રજૂ કરવા આવશ્યક છે જેથી તપાસ અધિકારીએ અર્ધન્યાયિક સત્તા તરીકે કામ કરવાને બદલે પક્ષપાતી વલણ અપનાવ્યું હોવાનો આક્ષેપ ટાળી શકાય. તપાસ અધિકારી એક સ્વતંત્ર નિર્ણાયકની સ્થિતિમાં હોય છે. શિસ્ત સત્તાધિકારી/સરકારે, કસૂરવાર કર્મચારીની ગેરહાજરીમાં પણ, ખાતા દ્વારા રજૂ કરાયેલા પુરાવાઓની તપાસ કરવાની હોય છે કે શું આરોપો સાબિત કરવા માટે પૂરતા પુરાવા છે કે નહીં. હાલના કેસમાં ઉપરોક્ત પ્રક્રિયાનું પાલન કરવામાં આવ્યું નથી. કોઈ મૌખિક પુરાવા તપાસવામાં આવ્યા ન હોવાથી દસ્તાવેજો સાબિત થયા ન હતા, અને સામાવાળા સામે આરોપો

સાબિત થયા છે તેવા નિષ્કર્ષ પર પહોંચવા માટે તે ધ્યાને લેવામાં આવ્યા ન હતા.

જ્યારે સરકારી કર્મચારી સામે ખાતાકીય તપાસ હાથ ધરવામાં આવે ત્યારે તેને માત્ર ઔપચારિક ક્વાયત તરીકે ગણી શકાય નહીં. તપાસની કાર્યવાહી બંધ મન સાથે પણ હાથ ધરી શકાય નહીં. તપાસ અધિકારી સંપૂર્ણપણે નિષ્પક્ષ હોવા જોઈએ. કુદરતી ન્યાયના નિયમોનું પાલન કરવું જરૂરી છે જેથી ન્યાય માત્ર થવો જ ન જોઈએ પણ થતો દેખાવો પણ જોઈએ. કુદરતી ન્યાયના નિયમોનો ઉદ્દેશ્ય એ સુનિશ્ચિત કરવાનો છે કે સરકારી કર્મચારી સાથે કાર્યવાહીમાં ન્યાયી વર્તન કરવામાં આવે જે સેવામાંથી બરતરફી સહિતની સજા લાદવામાં પરિણમી શકે છે."

૧૫. હાલના કેસમાં, તપાસ અધિકારી જરૂરી દસ્તાવેજો પૂરા પાડ્યા વિના ખાતાકીય તપાસમાં આગળ વધ્યા છે. સાક્ષીઓની ઉલટતપાસ કરવાની તક પણ આપવામાં આવી ન હતી. તપાસ અધિકારીએ ખાતાકીય તપાસ પૂર્ણ કરવામાં ભારે ઉતાવળ દાખવી છે. જોકે, અરજદારે તારીખ ૦૬.૦૮.૨૦૦૬ ના પત્ર દ્વારા સાક્ષીઓની સુનાવણી મુલતવી રાખવા વિનંતી કરી હતી, પરંતુ તપાસ અધિકારીએ બીજા દિવસે તપાસ આગળ ધપાવી અને "નો-ક્લોસ એક્ઝામિનેશન" ની ખોટી નોંધ કરીને સાક્ષીઓની તપાસ કરી હતી. તપાસ અધિકારી દ્વારા આવી નોંધ ખોટી હતી. તે એવું દર્શાવે છે કે અરજદાર હાજર હોવા છતાં તેમણે સાક્ષીઓની ઉલટતપાસ ન કરવાનું પસંદ કર્યું હતું. તેમણે અરજદારની ગેરહાજરી નોંધી ન હતી. તપાસ અધિકારીનો આવો અભિગમ તિરસ્કારને પાત્ર છે.

ખાતાકીય તપાસમાં વધુ એક સ્પષ્ટ ક્ષતિ એ છે કે તપાસ અધિકારીએ પોતાના અહેવાલમાં નોંધ્યું છે કે કસૂરવાર અરજદારે પોતાના બચાવ નિવેદનમાં આરોપ મુજબ રજૂઆતો કરી નથી. તે પણ રેકર્ડથી વિપરીત છે. અરજદારે તારીખ ૧૫.૧૨.૨૦૦૬ ના પોતાના બચાવ નિવેદનમાં દરેક આરોપના જવાબમાં દલીલો રજૂ કરી હતી. આમ, તપાસ અધિકારીએ પક્ષપાતી રીતે ખાતાકીય તપાસ હાથ ધરી છે તેમાં શંકાને કોઈ સ્થાન નથી. તેથી, ખાતાકીય તપાસ રદબાતલ ઠરાવવાને પાત્ર છે.

૧૬. દંડનો વાદગ્રસ્ત હુકમ, જોકે તારીખ ૦૬.૦૨.૨૦૦૭ ના રોજ અરજદારના જવાબ/બચાવનો સંદર્ભ આપે છે, પરંતુ તેમાં ઉઠાવવામાં આવેલા મહત્વપૂર્ણ મુદ્દાઓની કોઈ ચર્ચા કરતો નથી. વાદગ્રસ્ત હુકમના લેખકે માત્ર એટલો જ ઉલ્લેખ કર્યો છે કે તારીખ ૦૬.૦૨.૨૦૦૭ ના પત્રમાં અરજદારનો બચાવ "ધ્યાને લેવામાં આવ્યો છે". મારા મતે, તે કારણસભર હુકમ (સ્પીકિંગ ઓર્ડર) ની કાનૂની આવશ્યકતાને સંતોષતું નથી. અરજદારે પોતાના બચાવમાં દસ્તાવેજો સાથે ૪૦ પાનાની વિગતવાર રજૂઆત/જવાબ મોકલ્યો હતો. અરજદારે પોતાના જવાબમાં જે દલીલો ઉઠાવી હતી તેની શિસ્ત સત્તાધિકારી દ્વારા કોઈ ચર્ચા કરવામાં આવી નથી.

૧૭. મેનેજિંગ ડિરેક્ટર, ઇ.સી.આઇ.એલ., હૈદરાબાદ વિરુદ્ધ બી. કરુણાકર, એ.આઇ.આર. ૧૯૯૪ એસ.સી. ૧૦૭૪ ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતની બંધારણીય બેન્ચે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે:

"જો તપાસ અધિકારી માત્ર પુરાવા નોંધવા અને તેને શિસ્ત સત્તાધિકારીને મોકલવા માટે જ હોય, તો તે શિસ્ત સત્તાધિકારી સમક્ષ કોઈ વધારાની સામગ્રી બનાવશે નહીં જેના વિશે કસૂરવાર કર્મચારીને કોઈ જાણ ન હોય. જોકે, જ્યારે તપાસ અધિકારી આગળ વધીને પોતાના તારણો નોંધે છે, જે રેકર્ડ પરના પુરાવા પર આધારિત હોઈ પણ શકે અથવા ન પણ હોઈ શકે અથવા તેનાથી વિપરીત કે તેની અજ્ઞાનતામાં હોઈ શકે, ત્યારે આવા તારણો કર્મચારી માટે અજાણ્યા વધારાના દસ્તાવેજો છે પરંતુ શિસ્ત સત્તાધિકારી દ્વારા પોતાના નિષ્કર્ષ પર પહોંચતી વખતે તેને ધ્યાને લેવામાં આવે છે, તેથી વાજબી તક અને કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતો બંનેની એવી માંગ છે કે શિસ્ત સત્તાધિકારી પોતાના નિષ્કર્ષ પર આવે તે પહેલાં કસૂરવાર કર્મચારીને તપાસ અધિકારીના તારણોનો જવાબ આપવાની તક મળવી જોઈએ. ત્યારબાદ શિસ્ત સત્તાધિકારીએ પુરાવા, તપાસ અધિકારીનો અહેવાલ અને તેની સામે કર્મચારીની રજૂઆતને ધ્યાને લેવી જરૂરી છે."

૧૮. સુશ્રી જી. વલ્લીકુમારી વિરુદ્ધ આંધ્ર એજ્યુકેશન સોસાયટી, ૨૦૧૦ (૨) એસ.સી.સી. ૪૯૭ ના કેસમાં આપેલા ચુકાદામાં સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે:

"અમે હવે એ પ્રશ્ન પર આવીએ છીએ કે શું હાઈકોર્ટની ડિવિઝન બેન્ચે પરિણામલક્ષી લાભો સાથે અપીલકર્તાને પુનઃસ્થાપિત કરવા માટે

ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા આપવામાં આવેલા નિર્દેશને બાજુ પર રાખવા માટે યોગ્ય હતી કે કેમ. શ્રી વાય.એસ. રાવે, જેમણે અપીલકર્તા સામે તપાસ હાથ ધરી હતી, તેમણે તારીખ ૦૪.૦૭.૧૯૯૯ ના રોજ એવા તારણ સાથે અહેવાલ રજૂ કર્યો હતો કે આરોપ નં. ૪ સિવાયના તમામ આરોપો અરજદાર સામે સાબિત થયા છે અને તેમને કારણદર્શક નોટિસ સાથે તેની એક નકલ આપવામાં આવી હતી. મેનેજિંગ કમિટીના અધ્યક્ષે તપાસ અધિકારી દ્વારા નોંધાયેલા તારણોના પ્રકાશમાં અરજદાર સામે મૂકવામાં આવેલા આક્ષેપો અને તેમણે રજૂ કરેલી રજૂઆતનો ઉલ્લેખ કર્યો હતો, પરંતુ તેમની રજૂઆતના વિષયવસ્તુની ચર્ચા કર્યા વિના અને મનનો ઉપયોગ કર્યાનો કોઈ સંકેત આપ્યા વિના, નિયમોના નિયમ ૧૨૦(૧)(૪) ના સંદર્ભમાં તેમણે તેમને સેવામાંથી દૂર કરવાનો આદેશ આપ્યો હતો. તેથી, એવા નિષ્કર્ષ પર પહોંચવા સિવાય કોઈ વિકલ્પ રહેતો નથી કે સજાનો હુકમ સંબંધિત વૈધાનિક નિયમ અને કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું પાલન કર્યા વિના પસાર કરવામાં આવ્યો હતો. દરેક અર્ધન્યાયિક અથવા વહીવટી સત્તાધિકારી દ્વારા, જેને કોઈ વ્યક્તિ પર પ્રતિકૂળ અસર કરતો હુકમ પસાર કરવાની સત્તા સોંપવામાં આવી હોય, કારણો નોંધવાની આવશ્યકતા અને અસરગ્રસ્ત વ્યક્તિને તેની જાણ કરવી એ કુદરતી ન્યાયના નિયમોના માન્ય પાસાઓ પૈકી એક છે અને તેનું ઉલ્લંઘન સંબંધિત સત્તાધિકારી દ્વારા પસાર કરાયેલા હુકમને રદબાતલ કરવાનો પ્રભાવ ધરાવે છે."

૧૯. આમ, તારીખ ૦૫.૦૧.૨૦૦૭ ની કારણદર્શક નોટિસના જવાબમાં અરજદાર દ્વારા પાઠવવામાં આવેલી તારીખ ૦૬.૦૨.૨૦૦૭ ની રજૂઆતમાં ઉઠાવવામાં આવેલા મુદ્દાઓની વિચારણા કરવામાં શિસ્ત સત્તાધિકારી સંપૂર્ણપણે નિષ્ફળ ગયા છે.

૨૦. વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી પુજારા દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલી દલીલના સમર્થનમાં ગુજરાત સિવિલ સર્વિસીસ (શિસ્ત અને અપીલ) નિયમો, ૧૯૭૧ ના નિયમ ૧૦(૩) નો સંદર્ભ લેવો સુસંગત રહેશે:

"૧૦ (૩) જો તમામ અથવા કોઈપણ આરોપ પરના પોતાના તારણોને ધ્યાને લેતાં શિસ્ત સત્તાધિકારીનો એવો અભિપ્રાય હોય કે નિયમ ૬ ની કલમ (જ) થી (૮) માં નિર્દિષ્ટ કોઈપણ દંડ સરકારી કર્મચારી પર લાદવો જોઈએ, તો તે સરકારી કર્મચારી પર આવો દંડ લાદતો હુકમ કરશે :

પરંતુ, એવા દરેક કિસ્સામાં જ્યાં આયોગ (કમિશન) ની સલાહ લેવી જરૂરી હોય, તપાસનો રેકર્ડ શિસ્ત સત્તાધિકારી દ્વારા તેની સલાહ માટે આયોગને મોકલવામાં આવશે અને સરકારી કર્મચારી પર આવો કોઈપણ દંડ લાદતો કોઈ હુકમ કરતાં પહેલાં આવી સલાહ ધ્યાને લેવામાં આવશે."

૨૧. સલાહ મેળવવા માટે પબ્લિક સર્વિસ કમિશનની સલાહ લેવા માટે નિયમો સ્પષ્ટ જોગવાઈ કરે છે અને સરકારી કર્મચારી પર કોઈપણ દંડ લાદતો કોઈ હુકમ કરતાં પહેલાં આવી સલાહ ધ્યાને લેવાની રહેશે.

૨૨. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્ય વિરુદ્ધ એસ.કે. કપૂર, ૨૦૧૧ (જ) એસ.સી.સી. ૫૮૯ ના કેસમાં આપેલા ચુકાદામાં સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે:

ઉપરોક્ત ચુકાદામાં પેરા ૨૫ માં એવું નોંધવામાં આવ્યું છે કે 'ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૩૨૦(૩)(સી) ની જોગવાઈઓ ફરજિયાત નથી'. મારો અભિપ્રાય છે કે ભલે અનુચ્છેદ ૩૨૦(૩)(સી) ફરજિયાત ન હોય, છતાં જો સત્તાવાળાઓ યુનિયન પબ્લિક સર્વિસ કમિશનની સલાહ લે છે અને શિસ્તભંગના પગલાં લેવા માટે આયોગના અહેવાલ પર આધાર રાખે છે, તો કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોની એવી માંગ છે કે સદર અહેવાલની એક નકલ સંબંધિત કર્મચારીને અગાઉથી જ પૂરી પાડવી જોઈએ જેથી તેમને તેનું ખંડન કરવાની તક મળી શકે.

૨૩. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા વિરુદ્ધ આર.પી. સિંઘ, એ.આઈ.આર. ૨૦૧૪ એસ.સી. ૨૫૪૧ ના ચુકાદામાં મેનેજિંગ ડિરેક્ટર, ઇ.સી.આઈ.એલ., હૈદરાબાદ (ઉપર મુજબ) અને એસ.કે. કપૂર (ઉપર મુજબ) ના ચુકાદાઓને ધ્યાને લીધા પછી સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે:

"અમે ઉપરોક્ત ચુકાદાનો વિસ્તારપૂર્વક ઉલ્લેખ કર્યો છે કારણ કે અમને જણાય છે કે આ કેસમાં બંધારણીય બેન્યુ દ્વારા એવો મત વ્યક્ત કરવામાં આવ્યો છે કે તપાસ અહેવાલ પૂરો ન પાડવો એ કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતનો ભંગ છે. યુ.પી.એસ.સી. ની સલાહ, કહેવાની જરૂર નથી કે,

જ્યારે કસૂરવાર અધિકારી સામે સામગ્રી તરીકે ઉપયોગમાં લેવામાં આવે ત્યારે તે અગાઉથી પૂરી પાડવી જોઈએ."

૨૪. ઉપરોક્ત કેસોમાં સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા સ્પષ્ટ કરાયેલા કાયદા મુજબ, કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોના પાલનમાં જી.પી.એસ.સી. ની સલાહની નકલ પૂરી પાડવી પણ જરૂરી છે. જ્યારે નિયમો દંડ લાદતાં પહેલાં જી.પી.એસ.સી. ના અહેવાલને ધ્યાને લેવાની જોગવાઈ કરે છે, ત્યારે કસૂરવાર કર્મચારીને તે પૂરો પાડવો એ નિયમના એક અભિન્ન અંગ તરીકે વાંચવું જોઈએ કારણ કે તે પૂરો ન પાડવાથી કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું ઉલ્લંઘન થશે. કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોની આવશ્યકતા એ છે કે શિસ્ત સત્તાધિકારી દ્વારા દંડ લાદવાના નિષ્કર્ષ પર પહોંચવા માટે જેના પર આધાર રાખવામાં આવી રહ્યો છે અને જેને ધ્યાને લેવામાં આવી રહી છે, તેની એક નકલ કસૂરવાર કર્મચારીને પૂરી પાડવામાં આવે જેથી તેઓ તેના પર પોતાની રજૂઆત કરી શકે. આમ, જી.પી.એસ.સી. ની સલાહ પૂરી ન પાડવાના કારણે પણ વાદગ્રસ્ત હુકમ રદબાતલ થવાને પાત્ર છે. વિદ્વાન આસિસ્ટન્ટ ગવર્નમેન્ટ પ્લીડરે ધરમપાલ સત્યપાલ લિમિટેડ વિરુદ્ધ ડેપ્યુટી કમિશનર ઓફ સેન્ટ્રલ એક્સાઈઝ, ગુવાહાટી અને અન્ય, (૨૦૧૫) ૮ એસ.સી.સી. ૫૧૯ ના ચુકાદા પર મૂકેલો આધાર ઉપરોક્ત ચુકાદાઓના સંદર્ભમાં લાગુ થશે નહીં.

૨૫. તારીખ ૧૮.૧૦.૨૦૦૮ ના કારણવિહોણા હુકમ અંગેની દલીલ, જેમાં અરજદારની સમીક્ષા અરજી ફગાવી દેવામાં આવી છે, તે પણ વાજબી છે.

અરજદારે તારીખ ૦૫.૧૧.૨૦૦૭ ના રોજ વિગતવાર સમીક્ષા અરજી દાખલ કરી હતી, અને ગુજરાત સિવિલ સર્વિસીસ (શિસ્ત અને અપીલ) નિયમો, ૧૯૭૧ ના નિયમ ૨૪ હેઠળ તેમાં વિચારણા કરવા જેવું કોઈ કારણ નથી તેમ કહીને માત્ર એક લીટીના હુકમ દ્વારા તેને ફગાવી દેવામાં આવી હતી. નિયમ ૨૪ નીચે મુજબ વાંચે છે:

નિયમ ૨૪ : સરકાર દ્વારા પોતાના આદેશની સમીક્ષા :

(૧) સરકાર પોતાના આદેશની સમીક્ષા કરી શકે છે જો નીચેની શરતો પૂરી થતી હોય, એટલે કે :-

(૧) રેકર્ડ પર સ્પષ્ટપણે કોઈ ભૂલ જણાય છે, અથવા

(૨) સમીક્ષા માટે અન્ય પર્યાપ્ત કારણો છે :

પરંતુ સરકારી કર્મચારી પર લાદવામાં આવેલા દંડમાં ત્યાં સુધી વધારો કરવામાં આવશે નહીં જ્યાં સુધી તેને કારણ દર્શાવવાની તક આપવામાં ન આવી હોય કે આવો દંડ શા માટે વધારવો ન જોઈએ :

વધુમાં જોગવાઈ છે કે નિયમ ૬ ની આઈટમ (૧) થી (૩) માં નિર્દિષ્ટ કોઈપણ દંડને ઉપરોક્ત નિયમ ૬ ની આઈટમ (૪) થી (૮) માં નિર્દિષ્ટ કોઈપણ દંડમાં ત્યાં સુધી બદલવામાં આવશે નહીં જ્યાં સુધી નિયમ ૮ માં નિર્ધારિત પ્રક્રિયાનું પાલન કરવામાં ન આવ્યું હોય."

૨૬. નિયમ ૨૪ એવું દર્શાવતો નથી કે સત્તાધિકારીએ તેમાં રજૂ કરાયેલા મુદ્દાઓનો સંદર્ભ લીધા વિના સમીક્ષા અરજીનો નિર્ણય કરવો જોઈએ. નિયમ ૨૪ સમીક્ષાનો વૈધાનિક ઉપાય સૂચવે છે, અને જે સત્તાએ સમીક્ષાનો નિર્ણય કરવાનો હોય છે તે નિઃશંકપણે એક વૈધાનિક સત્તા છે. સર્વોચ્ચ અદાલતે વિજય સિંહ વિરુદ્ધ ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય અને અન્ય, ૨૦૧૨ (૨) જી.એલ.એચ. ૧ માં અવલોકન કર્યું છે કે નિઃશંકપણે વૈધાનિક સત્તાવાળાઓ અપીલ/રિવિઝન વગેરેમાં લેવાયેલા કારણોની ચર્ચા કરીને અપીલ અને પુનરાવર્તનનો નિર્ણય કરવાની કાનૂની જવાબદારી હેઠળ છે, અન્યથા તે મનનો ઉપયોગ ન કરવાનો (નોન-એપ્લિકેશન ઓફ માઈન્ડ) કેસ બનશે. તેથી, સમીક્ષાનો વાદગ્રસ્ત હુકમ, જે સંપૂર્ણપણે કારણવિહોળો છે, તે રદબાતલ થવાને પાત્ર છે.

૨૭. ઉપરોક્ત અવલોકનો અને વિશ્લેષણનું પરિણામ એ આવે છે કે ખાતાકીય તપાસ, તારીખ ૨૬.૦૮.૨૦૦૭ નો ફરજિયાત નિવૃત્તિની સજાનો હુકમ તેમજ અરજદારની સમીક્ષા અરજી ફગાવી દેતો તારીખ ૧૮.૧૦.૨૦૦૮ નો હુકમ રદબાતલ કરવામાં આવે છે અને બાજુ પર રાખવામાં આવે છે. અરજદાર વ્યવિનિવૃત્તિના નિયમો અનુસાર તારીખ ૩૧.૦૧.૨૦૧૨ ના રોજ નિવૃત્ત થવાના હતા. કેસના તથ્યો અને સંજોગોના સંદર્ભમાં, મારો એવો અભિપ્રાય છે કે જો અરજદારને તારીખ ૨૬.૦૮.૨૦૦૭ થી એટલે કે ફરજિયાત નિવૃત્તિની તારીખથી સેવામાંથી સ્વેચ્છિક નિવૃત્ત ગણવામાં આવે તો ન્યાયના હિત સચવાશે. અરજદારની સ્વેચ્છિક નિવૃત્તિની તારીખ ૨૬.૦૮.૨૦૦૭ ગણીને તેમને તમામ

પરિણામલક્ષી અને પેન્શનરી લાભો ચૂકવવામાં આવશે. સામાવાળાઓને આદેશ કરવામાં આવે છે કે તેઓ આજથી બે મહિનાના સમયગાળામાં તે મુજબ જરૂરી હુકમો પસાર કરે.

૨૮. ઉપરોક્ત અવલોકનોને ધ્યાને રાખીને, વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી પુજારા ફકરા નં. ૨૩(કે) થી ૨૩(એન) સુધીની અરજો પર ભાર મૂકતા નથી. પિટિશન મંજૂર કરવામાં આવે છે. સદર હદ સુધી રુલ એબ્સોલ્યુટ કરવામાં આવે છે. ડાયરેક્ટ સર્વિસની પરવાનગી આપવામાં આવે છે.

(એ.એસ.સુપેહિયા, ન્યાયમૂર્તિ)

This judgment has been translated using an AI-assisted translation tool.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.